

Bezdroża

travelbook

Riwiera turecka

ERGO
HESTIA

Ubezpieczenie
w podróży

Autor przewodnika: Witold Korsak

Współpraca: Krzysztof Dopierała (uzupełnienia w rozdziałach *Informacje praktyczne* i *Informacje krajoznawcze*)

Redaktor prowadzący: Maciej Żemojtel

Redakcja i korekta: Anna Pałczyńska

Skład: Zofia Łucka

Projekt okładki: hotmedia

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli. Autor oraz wydawnictwo Helion dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawnictwo Helion nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo Helion

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?bertu1>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie I

ISBN: 978-83-246-8590-5

Copyright © Helion, 2014

Riwiera turecka

- **Kup książkę**
- **Poleć książkę**
- **Oceń książkę**
- **Księgarnia internetowa**
- **Lubię to!**
- **Nasza społeczność**

Kup książkę

Poleć książkę

NAJCIĘKAWSZE BUDOWLE

Atrakcje riewiery tureckiej

Teatr w Aspendos

Jeden z najwspanialszych i najlepiej zachowanych teatrów antycznych w całej Azji Mniejszej, a nawet w basenie Morza Śródziemnego.

Twierdza Mamure Kalesi w Anamur

Średniowieczna twierdza zaliczana do jednej z najbardziej imponujących tego typu budowli w Turcji.

Grobowce licyjskie w Myrze

Spektakularne grobowce wykute w skale na kształt świątyń z V–IV w. p.n.e.

Maryemana w Efezie

Odbudowany antyczny dom – wg Kościoła rzymskokatolickiego miejsce zaślnięcia Marii matki Jezusa.

Świątynia Zeusa w Euromos

Stosunkowo dobrze zachowana świątynia w stylu korynckim z II w., położona z dala od ośrodków turystycznych.

Zamek św. Piotra w Bodrum

Mauzoleum w Halikarnasie nie dotrwało do naszych czasów; jak było potężne możemy sobie wyobrazić, zwiedzając ogromny zamek św. Piotra, zbudowanego przez krzyżowców z... elementów Mauzoleum.

Kup książkę

Poleć książkę

MIEJSCA, KTÓRE WARTO ZOBACZYĆ

Ogień Chimery w okolicach Kemer

Słynne płomienie wydobywające się wprost z wnętrza ziemi, gdzie dogorywać ma mityczna Chimera.

Park Narodowy Dilek

Rozciągający się w okolicach Kuşadası obszar ochrony dzikiej przyrody, jedyne miejsce występowania pantery anatolijskiej.

Troja

Wpisane na listę UNESCO ruiny miasta, którego ostatnie chwile poznamy, czytając *Iliadę* Homera.

Kanion Köprülü

Przepiękny, stromy wąwóz z turkusową rzeką na dnie. Uroku dodaje przerzucony wysoko między brzegami rzymski most.

Ksantos

Wspaniałe pozostałości stolicy starożytnej Licii, wpisane na listę UNESCO.

Atrakcje riewiery tureckiej

Plaża Iztuzu

Cudowna, piaszczysta plaża, otoczona wpadającymi wprost do morza górami. Jest miejscem lęgowym żółwi morskich.

Kup książkę

Poleć książkę

NAJLEPSZE DANIA

Döner

Czyli to, co my najczęściej nazywamy kebabem. W Turcji zdecydowanie smaczniejszy.

Iskender kebap

Paseczki mięsa wymieszane z chlebem i sosem pomidorowym, podawane na talerzu obok jogurtu i warzywnej sałatki.

Manti

Minipierogi nadziewane mięsem, serem lub kapustą, zalane masłem i zimnym jogurtem.

Pide

Turecka „pizza” – płaski chleb przypiekany w piecu, na który kładzie się ser, mielone mięso i warzywa.

Słodycze

Niewiarygodnie wręcz słodkie. Najpopularniejsze to znana u nas chałka; bakława, czyli ciasto przekładane warstwami miodu, migdałów, orzechów włoskich i pistacji czy *lokum* – galaretka z soku winogronowego.

Lahmacun

Podobny do *pide*, ale na cieńszym cieście, bardziej przypomina naleśnik.

Kup książkę

Poleć książkę

MUZEA I GALERIE

Muzeum Efeskie

Bogate zbiory z wykopalisk archeologicznych w Efezie, m.in.: mozaiki, freski, posągi, monety.

Antalya Müzesi

Jedno z najbogatszych muzeów w Turcji. Zbiory od XV w. p.n.e. do czasów osmańskich.

Muzeum Archeologii Podwodnej

Znajdujące się w Bodrum muzeum prezentuje fascynujące eksponaty odkryte na dnie morza: statki, amfory, posągi.

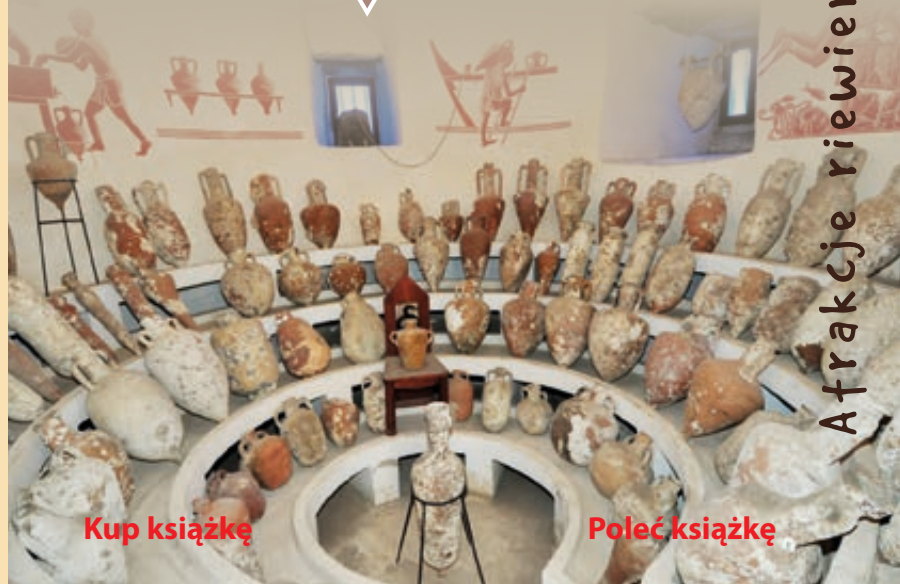
NIEZAPOMNIANE PRZEŻYCIA

Plaże Phaselis i Olimpos

Wędrówka po ruinach starożytnych miast Phaselis i Olimpos, które położone są przy przepięknych plażach.

Spacer ulicami starożytnego Efezu

Trochę wyobraźni i łatwo cofniemy się w czasie, chodząc po jednym z najpiękniejszych miast starożytności.

Kup książkę

Poleć książkę

Troja

Któż z nas nie słyszał o legendarnej Troi? Rozstawiona przez **Homera** dzięki *Iliadzie*, w której przedstawił ostatnie 40 dni dziesięcioletniej wojny Achajów (Greków), walczących pod wodzą Agamemnona przeciwko Trojańczykom, została odkryta przez **Heinricha Schliemanna** (1822–90) kupca z zawodu, a archeologa z zamiłowania. Jeszcze w 2. poł. XIX w. legendarne miasto króla Priama, którego syn Parys porwał Helenę, wywołując tym samym wojnę trojańską, uchodziło raczej za wymysł twórczego geniuszu Homera niż za poetycką opowieść o wydarzeniach realnych. Zafascynowany *Iliadą* i *Odyseją*, Schliemann rozpoczął wykopaliska na wzgórzu, zwanym po turecku Hisarlik w 1870 r., chociaż powszechnie mniemano, że jeśli w ogóle Troja istniała, to leżała na wzgórzu Ballı Dağı, usytuowanym 20 km dalej na południe, gdzie faktycznie odkryto pozostałości niezidentyfikowanej osady.

HISTORIA

Troja powstała w starożytnej krainie zwanej Troadą, czyli odpowiedniku dzisiejszego półwyspu Biga, a jeszcze wcześniej, nieco bardziej na północ istniała osada Dardanus (stąd nazwa cieśniny Dardanele), będąca wg tradycji pierwszym miastem założonym na półwyspie. Ostał się po niej jedynie *tumulus* (kopiec nagrobny), datowany na wczesną epokę brązu. Dopiero później powstać miał Ilion, znany lepiej pod nazwą Troi. Najstarsze jego warstwy pochodzą, tak jak i Dardanos Tümlüs, z wczesnej epoki brązu (3000 r. p.n.e.), a najmłodsze z okresu późnego cesarstwa rzymskiego (IV w.). W miejscu tym istniało wiele miast (ponumerowane od I do IX), powstałych

jedno na drugim, niszczonych przez pożary, trzęsienia ziemi czy najazdy wrogich wojsk. W rzeczywistości było ich o wiele więcej niż dziewięć, gdyż jest to liczba warstw chronologicznych, spośród których znajduje się ponad 40 poziomów!

WARTO ZOBACZYĆ

★ **Ruiny Troi** Ⓜ 8.00–19.30, poza sezonem 8.00–17.00; wstęp: 15 TL. Kasy od ruin dzieli ok. 500 m, a największym zainteresowaniem mas turystów (w szczególności Japończyków) cieszy się, stojące przed małym budynkiem muzeum, wyobrażenie konia trojańskiego, które widnieje na folderach i widokówkach związanych z Troją i w ogóle Turcją. Dla laików ta duża, drewniana konstrukcja może być niemalą atrakcją, ponieważ ruiny miasta nie prezentują się zbyt okazale, a jeśli porównać je z ruinami Pergamonu czy Efezu, w gruncie rzeczy wypadają blado.

Najpierw natkniemy się na dosyć dobrze zachowane fragmenty potężnych niegdyś **murów** z pozostałością kwadratowej wieży, pochodzących z okresu Troi VI (1800–1300 p.n.e.). Następnie idziemy ścieżką wzdłuż murów, przechodząc przez węższe gardło, będące niegdyś **bramą wschodnią**, którego prawa strona to umocnienia z czasów rzymskich, czyli tzw. Troi IX (85 r. p.n.e.–450 r. n.e.). Poznamy je po tym, że bloki są wyciosane z jaśniejszego kamienia. Po wejściu schodami na wzniesienie widzimy po lewej stronie fundamenty kilku domów Troi VI i VII (lata 1300–1050 p.n.e.). Ze wzgórza spojrzeć możemy w dół – na wschód, gdzie odkryto pozostałości **wieży-cysterny**, w której w czasach Troi VI prawdopodobnie przechowywano wodę. Dalej

Koń trojański

Mit o koniu trojańskim znany jest każdemu. Współczesnym, ale już i starożytnym, pomysł z drewnianym posągami, który Trojańczycy tak naiwnie wciągnęli do miasta, wydawał się nieco naciągany. Mogła to być oczywiście *licentia poetica* Homera, ale badacze zawsze doszukują się w legendzie ziaren prawdy. Powstała pewna mało znana hipoteza dotycząca Troi VI (tej zniszczonej trzęsieniem ziemi), która była solidnym, bogatym miastem, bardziej odpowiadającym opisowi Iliady niż nieciekawym zbiór lepiarek Troi VII. Hipoteza wiąże się z postacią Posejdona, władcy mórz i oceanów, ale i boga odpowiedzialnego za trzęsienia ziemi. Co ciekawe, jego symbolem, a zarazem zwierzęciem mu poświęconym był koń. Możliwe jest, że oblegane miasto nawiedziło trzęsienie ziemi, które nad wyraz ułatwiło zadanie najeźdźcom – w Troi

wybuchła panika, runęły mury i z pewnością wśród ruin kamiennych zabudowań zginęło wielu ludzi. Trzęsienie z kolei nie uczyniło nic złego znajdującym się na niezabudowanym terenie Achajom. Można więc powiedzieć, że to koń Posejdona wpuścił ich do obleganego miasta. I właśnie ten koń-symbol został uwieczniony w homeryckiej epopei.

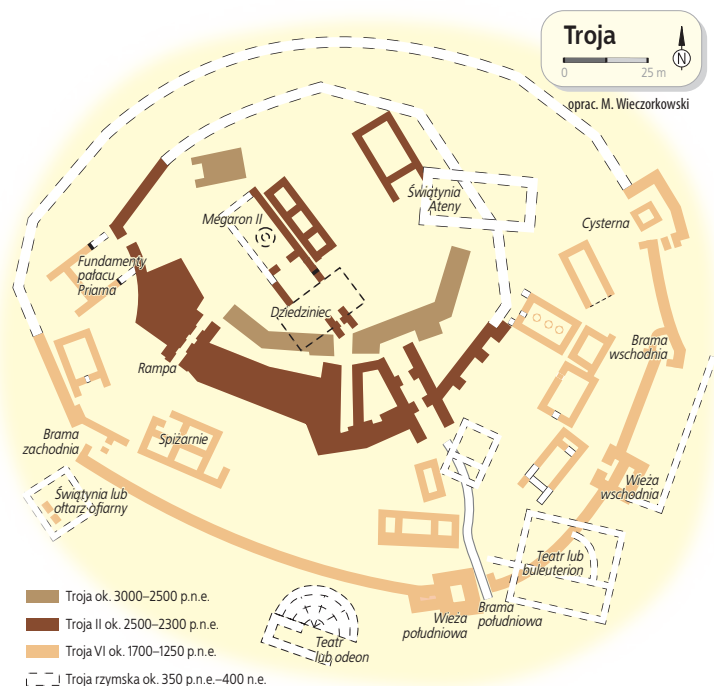

▼ Ruiny starożytnej Troi

Kup książkę

Poleć książkę

ścieżka poprowadzi nas w okolice, gdzie stała grecka **świątynia Ateny** (Troja VIII, lata 700–85 r. p.n.e.), przebudowana później przez Rzymian za pierwszego cesarza rzymskiego Augusta (29 r. p.n.e.–14 r. n.e.). Podstawa świątyni miała wymiary 34 × 16 m. Przejdziemy teraz przez najstarszą część miasta, obok granic Troi I (lata 3000–2500 p.n.e.), wyznaczonych prymitywnymi obwarowaniami widocznymi po lewej stronie. Za nimi widać już nieco lepsze, wybudowane w czasach Troi II (lata 2500–2200 p.n.e.), a po prawej stronie znajdują się ruiny domów typu **megaron**, czyli prostokątnych budowli z paleniskiem pośrodku, poprzedzonych przedsionkiem z kolumnami. Budynki takie wykształciły się w Grecji za czasów mykeńskich, a widoczne tutaj

pochodzą z końca III tysiąclecia p.n.e. Idąc dalej, dotrzemy do kamiennej rampy szerokiej na 6 m, a dłuższej na ponad 20 m. Wybudowano ją również w okresie Troi II, a przechodziło się nią na wyżynę, gdzie później Schliemann znaleźć miał „skarby Priama”.

Tym samym znaleźliśmy się poza murami Troi II. Po lewej stronie widzimy resztki budynku w kształcie litery L, który mógł służyć jako magazyn żywności w czasach Troi VI, a po przeciwnej stronie ścieżki – fundamenty domów pochodzących z tego samego okresu. Następnie wychodzimy poza mury południowe Troi VI, gdzie po prawej stronie znajdują się ruiny **sanktuarium** z czasów hellenistycznych i rzymskich. Nie wiadomo, jakiemu bóstwu było ono poświęcone, gdyż znalezione fragmenty

ścian z inskrypcjami nie zachowały się w zadowalającym stanie. Następnie przechodzimy obok miejsca (po prawej), gdzie stał **gimnazjon**, a nieco dalej znajdują się pozostałości grecko-rzymskiego **odeonu** (teatru muzycznego – budowla podobna do teatru, ale kryta dachem), za którymi

widzieć zarysy domu z filarami. Ostatnimi „atrakcjami” wykopalisk są ruiny południowej bramy z czasów Troi VI oraz rzymskiego **buleuterionu**, czyli budynku, gdzie zbierały się posiedzenia rady (*bule*), rozpatrującej polityczne i administracyjne kwestie dotyczące miasta.

Komunikacija

Najłatwiej przyjechać tu bezpośrednim do-
musem z Çanakkale (kierunek: Truva lub
Tevfikye, 5 TL, 40 min). W sezonie do-
muse odjeżdżają co około pół godziny, nie-
co rzadziej kursują poza sezonem. Z Çanak-
kale można wybrać się do Troi również w ra-
mach wycieczki zorganizowanej (korzysta-
jąc np. z usług firmy Gallipoli, wtedy cało-
dniowa wycieczka wyniesie 100 TL; www.gallipoli-tour.com).

Przybywając zaś z południa, należy powiedzieć kierowcy o zamiarze zwiedzenia Troi (nikt nie wymaga znajomości języka, wystarczy kilkakrotnie powiedzieć: „Truva”) i pilnować drogi.

Około 30 km przed Çanakkale zobaczymy niewielkie skrzyżowanie na wysokości wioski Gökçali, na którym oznaczony jest skręt w lewo – Truva.

Miejmy nadzieję, że odległości 6 km nie będziemy musieli pokonywać piechotą i że nadjedzie dolmusz lub jakiś życzliwy kierowca podwiezie nas do pobliskiego Tevfikve.

Noclegi i wyżywienie

Większość turystów przyjeżdża do Troi jedynie na kilka godzin, na własną rękę lub z wycieczką zorganizowaną, i wraca na nocleg do Çanakkale lub jedzie dalej na południe. Mimo to pobliska wioska Tefvikiye posiada kilka przyjemnych miejsc, w których można spędzić noc. **Varol Pansiyon**; tel.: +90 286 2830 828; jedynek 40 TL, dwójka 70 TL. Rodzinny pensjonat, chyba najkorzystniejsza w wiosce relacja jakości do ceny. Nieco droższy jest pobliski **hotel Hisarlık**, który posiada także smaczną restaurację.

▼ Odeon w Troi

Kup książkę

Poleć książkę

Kup książkę

Poleć książkę

WARTO ZOBACZYĆ

Zabytków mamy w Çeşme kilka. Niewątpliwie najważniejszym jest XIII-wieczna ★ **twierdza genueńska** otoczona pierścieniem podwójnych murów. Została ona przejęta od Włochów i odrestaurowana w 1508 r. przez Bajazyda II. W twierdzy mieści się obecnie **muzeum** ⓘ 8.30–12.00, 13.00–17.30, pn. zamkn.; wstęp: 5 TL.

Innym zabytkiem w Çeşme jest osmański **karawanseraj** wybudowany w 1528 r. przez Sulejmana Wspaniałego, a dwa **XVII-wieczne meczety** (Hacı Memiş Camii i Hacı Mehmet Camii) zwracając uwagę swymi niewysokanymi formami.

Na północ od głównego placu stoją ruiny XIX-wiecznej **cerkwi Ayios Haralambos**, a 1 km

na zachód od nich (niedaleko przystanku, skąd odjeżdżają dolmusze do Izmiru) znajdziemy pozostałości **starożytnego stadionu**. Z kolei ok. 500 m na południe od nich leżą fundamenty **antycznego teatru**.

Komunikacja

Do Çeşme dostaniemy się bardzo łatwo. Najpierw należy dojechać na izmirski dworzec połączeń krótkodystansowych Üçkuyular (6 km na południowy zachód od Konak Meydanı), skąd odchodzi dolmusze do miasteczka. Dotrzemy tam autobusem nr 169 lub 554 z przystanków ulokowanych wzdłuż Cumhuriyet Bulv. Z Üçkuyular dolmusze i autobusy do Çeşme odjeżdżają bardzo często (10 TL, ok. 1 godz. 15 min). Z powrotem możemy wrócić na ten sam dworzec lub pojechać autobusem, który zmierza na terminal w Izmirze, i wysiąść gdzieś po drodze w centrum miasta.

Selçuk i Efesz

Selçuk był niegdyś skromnym rolniczym miasteczkiem, które na przełomie lat 80. i 90. przeżyło prawdziwy boom turystyczny. Dzisiaj co najmniej połowa mieszkańców żyje z turystyki, gdyż ruiny antycznego Efezu są najatrakcyjniejszym zabytkiem wybrzeża Morza Egejskiego albo nawet całej Turcji. Ściągają tu rennie (szczególnie w miesiącach V–IX) tysiące turystów, zapelniając pensjonaty i hotele do granic możliwości. W Selçuku do zwiedzenia jest wiele. Oprócz starożytnego miasta są jeszcze ruiny słynnego artemizjonu; bardzo ciekawe muzeum archeologiczne; chrześcijańska, ogromna niegdyś bazylika oraz stary seldżucki meczet. Również twierdza na wzgórzu warta jest wycieczki, a dodatkowo po miasteczku rozrzucone są małe meczety i grobowce pochodzące z wczesnego okresu tureckiego. Za miastem znajduje się często odwiedzane miejsce, gdzie dokonać miała

żyłota Maria Dziewica (kaplica i dom zwane Meryemana) oraz legendarna grota Siedmiu Śpiących.

WARTO ZOBACZYĆ

Ponieważ ruiny Efezu oraz Meryemana leżą poza miastem, warto – w celu rozsądnego zaplanowania i miłego spędzenia dnia – wypożyczyć rower. Niemalże każdy pensjonat proponuje swoim gościom wypożyczenie roweru gratis lub za niewielką opłatą. Jeśli skorzystamy z darmowego transportu minibusem do południowych kas biletowych Efezu (co również oferuje prawie każdy hotel), to wracać będziemy musieli pieszo (ok. 3 km) i poza antycznym miastem niewiele zdążymy zobaczyć.

★ **Bazylika św. Jana** ⓘ 8.30–18.30, poza sezonem 8.00–17.00; wstęp 8 TL, wybudowana została za czasów Justyniana Wielkiego na miejscu wcześniejszego małego kościoła, postawionego, jak głosi tradycja,

▲ Imponujące pozostałości bazyliki św. Jana

Kup książkę

Poleć książkę

na grobowcu św. Jana Ewangelisty, który w Efezie napisał swoją Ewangelię i tutaj dokonać miał żywota. Ogromną bazylikę wzniesiono na planie krzyża, miała długość 110 m i szerokość 30 m, a przed nią znajdowało się **atrium** (otwarty dziedzińiec) otoczone z trzech stron podwójną kolumnadą. Sklepienie składało się z czterech kopuł zawieszonych wzdłuż głównej osi (nawy) i dwóch nad pomieszczeniami boczными. W czasach Turków seldżuckich świątynia służyła za meczet, a w okresie

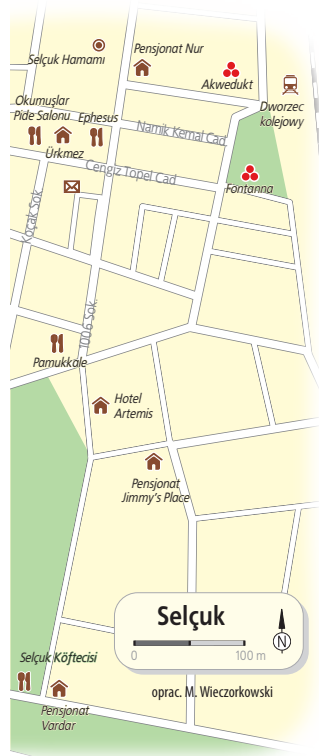
imperium osmańskiego liczne trzęsienia ziemi doszczętnie ją zrujnowały. Obecny stan to zasługa archeologów amerykańskich i tureckich.

Cytadela zbudowana została również przez Justyniana Wielkiego i służyła ludności jako schronienie na wypadek najeżdżów Arabów, a później plemion turkmeńskich, wędrujących często z północy na południe w celu zdobywania i grabienia miast małoazjatyckich. Właściwie ówczesna osada ograniczała się do murów twierdzy, a tylko niewielka część mieszkańców miała swe domostwa poza ich obrysem. Zresztą na wzgórzu jeszcze w XIX i XX w. mieszkali ludzie, dopóki

miejszem tym nie zajęli się archeolodzy. Wewnątrz znajdują się: mały **meczet** i **ruiny bizantyńskiego kościołka**.

★ **Meczet Isa Bey** (Isa Bey Camii) znajduje się na zachód od bazyliki, u stóp wzgórza. Isa Bey był wnukiem emira Aydyna, założyciela emiratu o tej samej nazwie. Świątynia, ufundowana przezeń w 1375 r., jest podobno pierwszym przykładem tureckiego meczetu z poprzedzającym go dziedzińcem (pierwotnie dziedziniec był otoczony portykiem). Do meczetu prowadzi od strony zachodniej piękny portal o stalaktytowych ornamentach. Obie kopuły nad salą modlitewną wspierają się na antycznych kolumnach, sprowadzonych tu z budowl w pobliżu efeskiego portu. Idąc na południe

do Artemizjonu, minimy po prawej stronie **ruiny łaźni** Isa Bey z XIV w.

Artemizjon przedstawia dzisiaj niestety żałosny widok (jedna kolumna). Możemy się jedynie domyslać, jak wyglądała niegdyś ta wspaniała budowla, zaliczana do siedmiu cudów świata. Pierwsza świątynia w tym miejscu wybudowana została w VII w. p.n.e. w kształcie peripterosu (otoczona jednym rzędem kolumn). Obok niej stanęła nieco później większa świątynia, długa na ok. 35 m. Na fundamentach tych dwóch świątyń zaczęto budować w I poł. VI w. p.n.e. nowy, jeszcze większy przybytek, który ukończono dopiero pod koniec V stulecia p.n.e. Ta budowla miała już kształt dipterosu (podwójna kolumnada) i liczyła 103 m długości oraz 50 m szerokości, czyli była w swej podstawie ponad trzy razy większa od ateńskiego

Powszechny sobór efeski

Patriarchowie, arcybiskupi oraz biskupi zebrani na soborze efeskim ogłosili jedność Osoby Chrystusa-Słowa, które przyjęło ludzką naturę w urodzonymi przez Maryję Jezusie, która odtąd była *theotokos*, czyli Matką Boską. Pogląd ten był sprzeczny z doktryną patriarchy Konstantynopola Nestoriusza, odmawiającego boskości Marii na zasadzie twierdzenia, że urodziła ona Jezusa jako osobę ludzką. Związane z tą tezą było przekonanie Nestoriusza, iż w Chrystusie istnieją dwie osoby – boska i ludzka, tylko zewnętrznie ze sobą połączone. Sobór skończył się wygnaniem Nestoriusza i schizmą jego zwolenników, w czego wyniku powstał kościół nestorianiński. Liczba wyznawców nestorianizmu sięga dzisiaj ok. 2 mln.

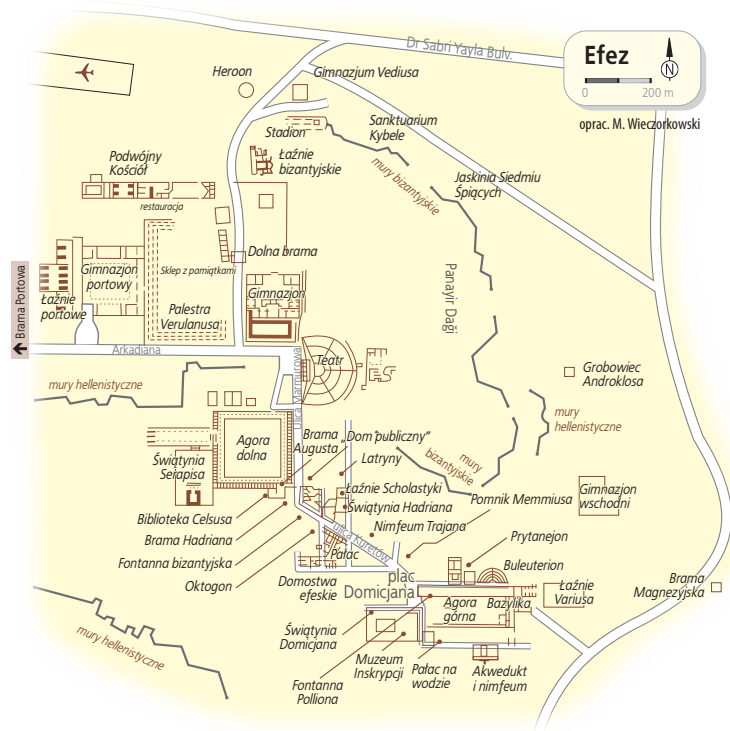
Partenonu. Liczba kolumn przekraczała 100, a ich wysokość sięgała 19 m.

★ **Muzeum Efeskie** 📍 **Efes Müzesi**;
8.30–18.30, poza sezonem 8.30–17.30; wstęp: 8 TL, najlepiej zwiedzić po obejrzeniu ruin Efezu. Mieści oczywiście zbiory w zdecydowanej większości złożone z eksponatów znalezionych wśród ruin Efezu, a te nacieszą oko nawet największego sceptyka. Są tu **mozaiki** i freski z domów efeskich, **posągi**, monety, przedmioty codziennego użytku oraz elementy architektury. Do najciekawszych przedmiotów codziennego użytku (również o dekoracyjnym przeznaczeniu) należą **figurki** zdobiące meble (m.in. Ateny), lampki oliwne, dzbany, popiersia różnych postaci oraz figurka groteskowego **Priapa** (bożka płodności), skrzata z ogromnym fallusem, którego wizerunek znajdziemy również na efeskich kartkach pocztowych. Jedna z sal zawiera tylko eksponaty związane z **kultem Artemidy**, a więc przede wszystkim dwie jej rzeźby (jedna na wysokość niemalże 3 m) oraz małe, złote figurki. Oba posągi przedstawiają Artemidę jako Artemis Polymastos.

czyli z „licznym biustem”. W kolejnych salach znajdziemy m.in. marmurową **głowę Sokratesa**, statuę znaną jako „**leżący satyr**” (bóstwo wesela i rozpusty), fryz z reliefem wykonany z kości słoniowej, **głowę cesarza** Marka Aureliusza, **posąg Dionizosa** oraz ciekawą kolekcję **monet** (niektóre z VI w. p.n.e.). W ogrodzie znajdują się wspaniałe **sarkofagi** oraz części **ołtarzy** (np. ze świątyni Hadriana).

Poza tym na południe od dworca autobusowego natrafimy na kilka starych **grobowców tureckich** oraz mały seldżucki **meczet** z XIV w. (obok szpitala), zaś obok dworca kolejowego stoją pozostałości **akweduktu** (prawdopodobnie z czasów bizantyńskich), na którym gniazdo uwiły sobie bociany.

★ **Ruiny Efezu** 8.30–19.00, **poza sezonem 8.00–17.00; wstęp: 25 TL**. Spacer wśród ruin zaczniemy od kas, znajdujących się po południowej stronie góry Panayır Dağı (Pion). Po przejściu przez kasy wkroczymy na teren dawnej górnej **agory**, powstałej za cesarza Augusta (30 r. p.n.e.–14 r. n.e.).

Wokół agory skupiały się liczne budowle użyteczności publicznej.

Amfiteatralny **buleuterion**, czyli budynek posiedzeń rady (interpretowany również jako odeon, czyli budowla, gdzie odbywały się konkursy muzyczne i śpiewacze), którego audytorium było pierwotnie sklepione, powstał w latach 60. II w., ale badacze zgodnie twierdzą, że już wcześniej istniał tu podobny przybytek. Przed frontem **buleuterionu** znajdowała się **bazylika**, lecz nie w późniejszym pojęciu świątyni chrześcijańskiej, lecz rzymskiej sali zebrania, służącej celom administracyjnym. Oba budynki były oddzielone widocznym do dzisiaj, wyraźnym korytarzem. Bazylikę wzorowano na I w., miała trzy nawy (na tym wzorowały się bazyliki chrześcijańskie), z czego nawa środkowa

osiągała długość aż 160 m (bazylika ciągnęła się wzdłuż północnego boku agory). Zachowały się po niej widoczne ślady naw oddzielonych kolumnami. Obok bouleuterionu widoczne są pozostałości **prytanejonu**, czyli siedziby władz administracyjnych miasta, złożonej z najwyższych urzędników i reprezentantów Efezu – prytaniów. Był to jakby odpowiednik dzisiejszego ratusza. Przypuszcza się, że na kwadratowym fundamencie pośrodku prytanejonu płonął święty ogień ku czci bogini domowego ogniska – Hestii. Tutaj też znaleziono oba posągi Artemidy, które podziwiać można w muzeum.

Po lewej stronie, poniżej agory, rozpościera się **plac Domicjana** (za cienkim łukiem z marmurowych bloków), nazwany od stojącej tu niegdyś **świątyni** wzniesionej

na cześć tego cesarza. Budowlę umieszczono na wysokim tarasie (zbocze antycznego Kossos, dziś Bülbülda), dzięki czemu przewyższała ona nawet zabudowania agory. Taras składał się z dwupiętrowego podium ze sklepieniami kolebkowo dużymi podziemnymi komorami, których resztki wpięte w zbocze widać po dziś dzień. Do świątyni wchodziło się schodami umieszczonymi za piętrowym portykiem znajdującym się na dole zbocza. Zachowały się po nim pozostałości w postaci dwóch filarów zwieńczonych płaskorzeźbami bóstw oraz resztki innych kolumn.

W lepiej zachowanych pomieszczeniach należących do tego wielkiego kompleksu mieści się **Muzeum Inskrypcji**, ale zwiedzającym jest udostępnione nieczęsto, traktowane raczej jako magazyn fryzów, piedestałów i innych części architektonicznych, na których Efezjanie pozostawili świadectwa w postaci wyrytego w marmurze pisma.

Na placu stała również **fontanna Poliona** (zachowany wysoki łuk jest jej fragmentem) wzniesiona za cesarza Domicjana

w 93 r. na cześć Sextiliusa Poliona, zasłużonego filantropa i obywatela Efezu, który ufundował w mieście wiele budowli użyteczności publicznej. Z agory schodzimy w dół, po lewej mamy wejście na plac Domicjana, a po prawej **ruiny pomnika Memmiusa**, wnuka wodza rzymskiego Sulli. Wybudowany w kształcie tetrapylonu (pierwotnie okazała brama o czterech wejściach, często ustawiana na skrzyżowaniach głównych ulic) pomnik ukończono w trzeciej ćwierci I w. p.n.e.

Tak oto znaleźliśmy się na jednej z ważniejszych dróg miasta – **ulicy Kuretów**, łączącej górną agorę z ulicą Marmurową (o której będzie jeszcze mowa). Nazwa ulicy wzięła się od inskrypcji umieszczonych na pomnikach postawionych po bokach jej dolnej części. Inskrypcje zawierają imiona kuretów, czyli członków najwyższego kolegium czcicieli Artemidy. Pierwotnie kolumny te stały we wspomnianym wyżej prytanejonie. Długość ulicy wynosi ok. 210 m, a szerokość waha się w granicach 6–8 m, różnica poziomów pomiędzy placem Domicjana, przy

▼ Świątynia Hadriana

Kup książkę

Poleć książkę

▲ Ruiny pomnika Memmiusa

k którym droga się rozpoczyna, a początkiem ulicy Marmurowej wynosi 20 m. Pod marmurowymi płytami ulicy biegnie kanał odpływowy, mający swe ujście za agorą dolną.

Nieco dalej po prawej stronie znajduje się **nimfeum Trajana**, monumentalna fontanna powstała w 114 r. Poprzedzał ją długi na 50 m portyk, na którego zachodnim końcu znajdowała się brama otwarta na boczną uliczkę, schodzącą ze wzgórza Pion do ulicy Kuretów.

Wąska uliczka oddziela fontannę Trajana od **łaźni Scholastyki**. Ten duży kompleks powstał na przełomie I i II w. Największa sala, służąca jednocześnie jako przedsionek i przebieralnia, przylega do skrzyżowania (powyżej jego poziomu). Jej posadzkę oraz część ścian pokrywały marmurowe płyty. System grzewczy był typowy dla łaźni rzymskich tego okresu – pod podłogą oraz w ścianach biegły rury z gorącą wodą lub parą (tzw. hypokaustum). Na terenie łaźni, tuż przy ulicy Kuretów, wzniesiono ok. 120 r. jeden z ciekawszych zabytków w Efezie, niewielką **świątynię Hadriana**. Ta dekoracyjna budowla powstała na planie prostokąta.

Kup książkę

Jej cellę poprzedza portyk z dwiema korynckimi kolumnami i bocznymi, również korynckimi, filarami. Na kapitelach kolumn i filarów spoczywa architrav z inskrypcją, a nad nim fryz z bogatą ornamentyką roślinną, wyginający się w środkowej części w szeroki łuk. W jego centralnej części widać **popiersie** bogini przeznaczenia **Tyche**. Również fasada celli jest bogato zdobiona, a składają się na nią portal oraz umieszczone nad nim półokrągłe pole z płaskorzeźbą, przedstawiającą ornamentykę roślinną i postać kobiety. Boczne figuralne **fryzy** ukazują różne mityczne postaci oraz bóstwa. Fragment z przedstawieniem legendarnego założyciela miasta Androklosa na koniu, zabijającego dziką, znajduje się obecnie w muzeum.

Po lewej stronie widzimy ciąg dobrze zachowanych **sklepów**, a nieco dalej mamy wejście do **zadaszonej części miasta** 8.00–17.30, poza sezonem 8.00–17.00; 15 TL, w której mieszczą się wspaniałe zachowane **mozaiki** i **malowidła** zarówno podłogowe, jak i ściennie **domostw efeskich**. W domostwach tych znaleziono wiele cennych przedmiotów stanowiących wyposażenie wnętrza. Tutaj też odkryto malowidło

Poleć książkę

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

-
1. ZAREJESTRUJ SIĘ
 2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
 3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA
 Helion SA